

ÖSSZEHAONLÍTÓ ELEMZÉS

Somodi Zoltán százados**A 2016-os olimpia és a labdarúgó Európa-bajnokság
terrorfenyegettségének összehasonlítása****Abstract**

The year 2016 will see two important international sports events, the Summer Olympics in Rio de Janeiro, and the UEFA Euro 2016 Championship. Both events are subject to a serious terrorist threat. This article will attempt to compare the threat level these two events must face. The comparison will be made along two main lines – intent and capability –, and further divided into two subcategories. Ideology and the chance to achieve large publicity will determine the intent of potential attackers, and their capabilities to attack will be determined by the risk they have to face and the support base at their disposal in each country. In my opinion, the threat of a terrorist-type attack against the UEFA Euro 2016 Championship is greater, mainly because of the support base of potential attackers in Europe.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Bevezetés

A 2016-os évben két kiemelkedően fontos sportesemény is megrendezésre kerül, és egyikről sem lehet azt mondani, hogy ideális körülmények állnak rendelkezésre a rendező országokban. Az olimpiát házigazdájának számító Braziliában kormányválság, belpolitikai bizonytalanság és az olimpiai projektek határidőkből való kicsúszása jelent problémát, míg a labdarúgó Európa-bajnokságot megrendező Franciaországban rendkívül súlyos tömegdemonstrációk, sztrájkok, a terrorfenyegetettség miatt érvényben lévő rendkívüli állapot, azonosítatlan és kontrollálhatatlan migránsok tömegei, és a mindezek nyomán kialakuló belpolitikai instabilitás gördít akadályokat a zökkenőmentes szervezés elé.

A biztonsági szolgálatoknak mindkét rendezvény biztosítása óriási kihívást jelent. A múltban már több ízben is történt terrortámadás olimpia ellen, ezek közül a leghíresebb és legtöbb áldozatot követelő esemény az 1972-ben a müncheni olimpián történt, 11 izraeli sportoló és edző életét követelő palesztin terrortámadás volt. Emellett említésre méltó még az 1996-os atlantai olimpia, amikor Eric Rudolph, egy abortuszellenző szélsőséges robbantott bombát, amely egy halálos áldozatot követelt, és 111 másik embert megsebesített. A labdarúgás

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

világának eddigi legvéresebb terrortámadása pedig a togói válogatott busza ellen elkövetett 2010-es támadás volt, amelyet egy Cabinda tartomány Angolától való elszakadásáért küzdő szeparatista szervezet hajtott végre, bár utólag azt közölték, hogy a buszt kísérő angolai katonák voltak a célpontok, és a togói sportolók csak véletlenül estek áldozatul a támadásnak.¹

Ebben a cikkben a két 2016-os sportesemény – a riói olimpia és a franciaországi labdarúgó EB – terrorfenyegetettségét kísérem meg összehasonlítani. Mindkét esemény lehetséges célpont a mai nemzetközi terrorfenyegetettségi helyzetben, azonban ez a fenyegetettség különböző mértékű.

Először is azt szükséges tisztázni, hogy kit értünk terrorista alatt. A soha véget nem érő definíciós kísérletezésbe ebben a cikkben nem szeretnék túl mélyen belevágni, mivel véleményem szerint a mai napig még senkinek nem sikerült pontosan meghatározni, hogy mi a terrorizmus, talán azért, mert ez a fogalom nem is létezik. Akkor létezne, ha lenne olyan csoport a világban, amely a

¹ Sturcke, James, Myersand, Paul és Smith, David: Togo footballers were attacked by mistake, Angolan rebels say. <https://www.theguardian.com/world/2010/jan/11/two-arrested-togo-football-attack> (letöltés időpontja: 2016. 06. 16.)

ÖSSZEHAONLÍTÓ ELEMZÉS

terror helyezi az ideológiájának² középpontjába, minden tevékenységét ennek a célnak az elérésére fókuszálja. Az mindenki számára nyilvánvaló, hogy ilyen csoport nincs, a terror csak eszköz valamilyen cél elérésére. Még ma is sokat hallani olyan megjegyzéseket, hogy a *terroristák* célja nem más, mint a félelemkeltés, a bizonytalanság szítása, az államhatalom iránti bizalom megrendítése, holott ezek mind legfeljebb csak eszközök, esetleg stációk egy stratégiai cél eléréséhez vezető úton. Így a *terrorista* hatásvadász halmazában összemosódik a dzsihádot folytató iszlamista a nemzeti felszabadító mozgalmakkal, a magányos szélsőjobboldali a kommunistával, abortuszellenzővel, environmentalistával, vagy éppen elszigetelt szektákkal. Ezeknek a szereplőknek azonban a célpontkiválasztása, taktikája, a nyilvánossághoz való viszonya, szervezeti felépítése, tömegbázisa jelentősen eltér egymástól, ezért az általuk jelentett fenyegetettséget sem lehet egy kategóriaként értelmezni. Ezért én amennyire lehet, kerülni fogom a *terror*, *terrorista*, *terrorizmus* szavakat is.

A két rendezvény fenyegetettségének értékelésekor több szempontot kell figyelembe venni. Kik azok, akik támadást

² „Izmusának.”

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

akarnak intézni ezek ellen, és kiknek van meg ehhez a képességük. Ezt a két szempontot tovább oszthatjuk. Az első kérdésre, vagyis hogy ki akarja megtámadni az olimpiát vagy a labdarúgó EB-t, elsősorban azokat a csoportokat kell számításba venni, akik ideológiai okokból, vagy stratégiai céljaik elérése érdekében célpontként tekinthetnek ezekre a rendezvényekre, tehát az első szempont az ideológia lesz.³ A lehetséges elkövetők ideológiai indítékaikon kívül még azért veszik célba ezeket a rendezvényeket, mert a rájuk irányuló hatalmas médiafigyelem felületén keresztül képesek saját üzeneteiket a lehető legszélesebb nyilvánosság felé közvetíteni. E tekintetben a két rendezvény által elérhető publicitás különbözik, tehát a második szempont a publicitás, a nyilvánosság mértéke lesz.

A csoportok képessége tekintetében azt vizsgáljuk meg, hogy milyen erőforrások állnak a potenciális támadók rendelkezésére az egyes rendezvények elleni támadásokhoz, illetve, hogy milyen kockázatokat kell mérlegelniük a támadás végrehajtásakor. A harmadik szempont a kockázat lesz, a negyedik pedig az a tömegbázis, amely egyfelől rendelkezésére áll a támadóknak, mint támogatói hálózat kialakításához szükséges háttér, mint

³ Ebbe beletartozik az ideológiából közvetlenül levezetett stratégia is.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

másfelől azonban korlátozhatja is a támadás tervezőit a cselekmény végrehajtásában, vagy a támadás módjának megválasztásában.

Ideológia

Ideológiai motivációk tekintetében figyelembe vehetjük a történelmi példákat. Nemzetközi sportesemény elleni támadást idáig nemzeti felszabadító és abortuszellenes motivációjú személyek követtek el.⁴

Brazília 1966 óta nem vett részt területén kívüli katonai konfliktusban, és azóta is csak az 1967-74 között zajló, kommunisták és a katonai junta között zajló gerillaháború volt említésre méltó konfliktus, ezen felül csak kolumbiai gerillákkal keveredett határmenti összetűzésekbe. Brazília önmagát egy meglehetősen pacifista országgént definiálja, területén szeparatista mozgalmak nem jelentenek kihívást az ország területi integritására. A helyzet nagyjából hasonló Franciaországban is, nemzeti felszabadító mozgalmak nem

⁴ Az 1972-es Fekete Szeptember által elkövetett támadást egy nemzeti felszabadító szervezet követte el, ideológiájuk és stratégiai céljaik nem kötődtek az iszlamizmushoz

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

jelentenek jelentős veszélyt a labdarúgó EB biztonságára, elsősorban azért nem, mert az ő stratégiai célkitűzéseik elérését – miszerint növeljék a támogatottságot a saját nemzetük körében, illetve nemzetközi szintéren is – nemhogy nem segítené egy ilyen támadás, hanem súlyosan hátráltatná is, különösen akkor, ha sok áldozatot követel a támadás. Valamivel jelentősebb a szélsőbal- és szélsőjobboldali csoportok által jelentett fenyegetés, de ezek a csoportok sem klasszikus értelemben terrorfenyegetettséget jelentenek, hanem főleg inkább a közrend megzavarására lehet számítani irányukból.

Bár Brazília nem rohanta le Irakot 1991-ben, Afganisztánt 2001-ben, nem volt tagja sem a 2003-as Coalition of the Willing-nek, sem a mostani ISIS ellenes koalíciónak, és úgy általában, nem volt összetűzésben iszlám érdekekkel, mégis felkerült az Iszlám Állam céllistájára. Alberto Sallaberry, a brazil hírszerzés igazgatója szerint egy támadás valószínűsége megemelkedett az elmúlt hónapokban, mint ahogy emelkedik azoknak a száma is, akik szimpatizálnak az Iszlám Állam ideológiájával. Hivatkozott egy 2015. novemberi fenyegetésre, amelyet hitelesnek ismert el, és amely egy Maxime Hauchard nevű francia állampolgárságú

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

dzsihadista hóhér twitteréről származik, melyben Brazíliát, mint következő célpontot jelölte meg a párizsi dzsihad-támadás után.⁵

Az iszlamisták célkeresztje teljesen érthető módon került rá az olimpiai játékokra, és e tekintetben tökéletesen irreleváns az, hogy Brazília „felbosszantotta-e” az iszlám világot, „gyilkol-e muszlimokat, muszlim országokban” – amely érvelést sokszor hallhatjuk az iszlamistáktól annak megindolására, hogy most éppen miért is kellett ártatlanok százainak vagy ezreinek meghalniuk vagy egy életre megnyomorodniuk. A célpontkiválasztás ideológia oka az, hogy az olimpiai szellem, és maga az olimpiai játékok megtestesítik és szimbolizálják a világon jelenleg uralkodó status quot. Fényében, csillogásában az olimpia szimbolizálja a nyugati világ gazdagságát, pompáját, és a nemzetállami résztvevők révén a fennálló globális világrendet, így az ellene irányuló támadás a globális status quo elleni támadásként értékelhető.⁶ Az iszlamisták stratégiai célja az

⁵ Watkinson, William: War on Isis: Brazil warns Daesh could hit Rio Olympics 2016 with Paris-style terror attack. <http://www.ibtimes.co.uk/war-isis-brazil-warns-daesh-could-hit-rio-olympics-2016-paris-style-terror-attack-1555191> (letöltés időpontja: 2016. 06 13.)

⁶ Ashraf, Afzal: Al Qaeda and the London Olympics. In: (Terrorism and the Olympics: Major event security and lessons for the future) Anthony Richards Peter Fussey és Andrew Silke. New York, NY, Routledge, 2011. 33-34. o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Allah uralmán és szuverenitásán alapuló iszlám világrend létrehozása az egész világon, amely ellenpólusaként szolgálna a jelenleg uralkodó nyugati, a vesztfáliai szintézisen és a nemzetállamok szuverenitásán alapuló globális világrendnek, majd alkalomadtán le is váltaná azt.⁷ Ehhez az ideológiai alapvetést az iszlám doktrína adja, amely felhatalmazza a mudzsahidokat arra, hogy harcoljanak a hitetlenek ellen, amíg azok meg nem térnek, vagy el nem pusztulnak. Így hát minél nagyobb a hitetlenek koncentrációja, annál jobb célpontot jelent.⁸ Az olimpia ősi pogány, politeizmusban gyökerező hagyománya, az ember és az emberi teljesítmény középpontba helyezése, az önmagát legyőző, határait feszegető és kiterjesztő ember eszméje tökéletesen elfogadhatatlan az isteni kinyilatkoztatást, az Allah előtti behódolást, és a földi lét értéktelenségét hirdető iszlám doktrína számára. Mindehhez, mint hab a tortán adódik a sport által hirdetett „erkölcstelenség”, vagyis az emberi test – elsősorban a női test – látványa. A mi világunk a

⁷ Tibi, Bassam: Jihadism and Intercivilisational Conflict: Conflicting Images of the Self and of the Other. In: (Islam and Political Violence: Muslim Diaspora and Radicalism in the West) Shahram Akbarzadeh és Fethi Mansouri. London, Tauris Academic Studies, 2007. 47-48. o.

⁸ Richards, Anthony: Terrorism, the Olympics and Sports. In: (Terrorism and the Olympics: Major event security and lessons for the future) Anthony Richards, Peter Fussey és Andrew Silke. New York, NY, Routledge, 2011. 24. o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

sportlétesítményeket a béke olimpiai eszméjének hirdetésére használja, az ő ideológiájuk beteljesítését jelentő iszlám állam (kisbetűvel, általánosságban) pedig az Allah ellen vétők kivégzésének helyszínéül.

Ideológiai szempontból az EB fenyegetettsége megegyezik az olimpiáéval, nagyjából ugyanazon gondolatmenet alapján. Az Iszlám Állam futballbarátságát illetően nem lehetnek kételyeink az elmúlt időszak mézárásai óta, ahol labdarúgó mérkőzés nézése miatt ölték halomra az embereket az általuk uralt területeken. Aggodalomra adhat okot, hogy ezek a támadások esetleg mintegy zöld jelzésként szolgálhattak az Európában élő dzsihádisták számára hasonló támadások végrehajtására.⁹

Az iszlamisták a nemzetközi figyelemre számot tartó események elleni támadásokkal a biztonság hiányát is demonstrálni kívánják, vagyis a hitetlen kormányok tehetetlenségét velük szemben, egyszersmind bosszút állni azért az instabilitásért és pusztításért, amit szerintük a „nyugat keresztes hadjárata” visz el az ő

⁹ Hughes, Laura: British football fans warned Euro 2016 stadiums are 'potential targets' for terrorist attacks. <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/07/british-football-fans-warned-euro-2016-stadiums-are-potential-ta/> (letöltés időpontja: 2016. 06 13)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

földjükre – „nem voltak biztonságban addig, amíg muszlimokat öltök Irakban és Szíriában”.¹⁰ Ebből a szempontból Franciaország fenyegetettsége magasabbnak tekinthető, hiszen az iszlamisták propagandacéljaikra kihasználják Franciaország egykori gyarmattartó státuszát, valamint azt a körülményt is, hogy részt vett a közelmúlt közel-keleti konfliktusaiban, jelenleg is tagja az Iszlám Állam elleni koalíciónak, sőt, még Izrael szövetségesének is tekinthető.

Szeretném ehelyütt leszögezni, hogy teljes mértékben elhatárolódom azoktól a véleményektől, amelyek a valamikori gyarmattartó országok történelmi múltjában, vagy akár jelenkori külpolitikájában vélik felfedezni azt, hogy miért célpontjai az iszlamista erőszaknak, ezzel egyfajta áldozat-hibáztatást alkalmazva. Az iszlamisták egyáltalán nem emiatt veszik célba a nyugati civilizációt, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy éppen Brazília is célkeresztbe került, de ugyanígy szenvednek a nigériaiak, a szudáni keresztények, vagy éppen a kenyaiak az iszlamista erőszaktól, és a sort hosszasan lehetne folytatni. Nem is beszélve arról, hogy éppen az iszlám világban volt a

¹⁰ Besenyő János, Prantner Zoltán, Speidl Bianka, Vogel Dávid: Az Iszlám Állam, Terrorizmus 2.0 – Történet, ideológia, propaganda, Budapest, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, Kossuth Kiadó, 2016. p. 101-103, 173 . o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

legrövidebb és a legfelületesebb a gyarmatosítás a világon, azon belül is kiemelkedően rövid volt a mandátumidőszak Irakban és Szíriában,¹¹ korunk két – ezen gondolatmenet szerint – leginkább felbőszített országában. A külpolitika és a történelmi múlt csupán, mint propagandatéma jelenik meg az iszlamistáknál, az erre való hivatkozás csak mint ürügy vehető számításba, de semmiképp sem ez a valódi kiváltó ideológiai ok, hanem a fentebb említett globális status quo és a nemzetállamokon nyugvó, szekuláris világrend, amely számukra nem más, mint *jahiliyya*, vagyis pogány barbárság.

Franciaország ideológiai szempontból azért is fókuszban van a célpontok között, mert a veszfáliai világrend a francia forradalom hatására alakult át azzá a szekuláris nemzetállami világrenddé, amely ma a világ minden pontján elterjedt. A szekularizmus, az ateizmus, otthona és kiindulópontja, ezért a legfontosabb szimbolikus célpont az iszlamisták számára.

Természetesen a potenciális támadók nem csak ideológiai alapon választják ki a célpontokat és a taktikájukat, például az Iszlám

¹¹ 11 illetve 20 év.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Állam számára, ahogy korábban az Al-Kaida számára is,¹² prioritást élvez a területén folyó konfliktus, de ahogy egyre inkább vesztesre állnak a Közel-Keleten, úgy fogják áthelyezni működési területüket Észak-Afrikába, Közép-Ázsiába, illetve az iszlám világ más részeibe – köztük természetesen Európába is. Sőt, Európa egyre inkább a dzsihád elsőszámú frontjává fog válni,¹³ ezt ideológiai okokon kívül még a tömegbázis rendelkezésre állása is előrevetíti, amelyről később még ejtek szót.

Az esetek többségében a nemzetközi rendezvényeket szervező kormányok a terrortámadások valódi célpontjai.¹⁴ Ez a fentiekben ismertetett ideológiai okok miatt Brazíliában kevésbé valószínű, azonban ez csak annyit jelent, hogy a célpont egy kicsit átalakul, és a kormánypolitika, vagy olimpiai infrastruktúra helyett a résztvevő olimpiai delegációk lehetnek, ahogyan az 1972-ben is történt. Emellett azonban ideológiai szempontból a hitetlenek nagy tömegei mindig és mindenhol egyformán vannak kitéve

¹² Ashraf: i.m. 40. o.

¹³ Vincze Viktor Attila: Tovább nőhet a terroveszély. <http://magyaridok.hu/belfold/tovabb-nohet-terrorveszely-333730/> (letöltés időpontja: 2016. 06. 16.)

¹⁴ Silke, Andrew: Understanding terrorist target selection. In: Terrorism and the Olympics: Major event security and lessons for the future. (Anthony Richards, Peter Fussey és Andrew Silke). New York, NY, Routledge, 2011. 58. o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

ennek a fenyegettségnek, tehát ebben a tekintetben a két rendezvény fenyegetettsége jelentősen nem tér el egymástól, az olimpián nagyobb a koncentráció, viszont Franciaország nagyobb szimbolikával bír.

Publicitás

A nemzetközi sportrendezvények célpontként való értékét a dzsihádista csoportok számára a hitetlenek nagy tömegeinek koncentrációja mellett a rajtuk keresztül elérhető széleskörű publicitás adja. Minél nagyobb a célpont profilja, annál nagyobb a publicitás. A publicitást több célra is felhasználják. Ezek a célok a követelések minél szélesebb körben történő megismertetése, a már meglévő támogatói bázisuk motivációja, további tagok és támogatók toborzásának elősegítése, valamint az ellenség megfélemlítése. Így például a dzsihádisták egy nagy publicitásnak örvendő nemzetközi sportesemény megtámadásával több legyet is tudnak ütni egy csapásra – tömeges káfir-mészárlással ideológia célkitűzéseiket teljesítik, követőik elszántságát megszilárdítják, sikerességük miatt újabb követőkre tehetnek szert, az áldozatokat megfélemlítik, és

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

egyúttal széleskörű médiajelenlétüknek köszönhetően nagy közönség felé tudják közvetíteni üzeneteiket.¹⁵

A két rendezvény iránti médiaérdeklődés között jelentős különbség van. A nézettségi adatok alapján arra lehet következtetni, hogy az olimpia mintegy 3-4-szer fontosabb a nemzetközi médiatérben, mint a labdarúgó EB, bár hozzátehetjük, hogy az 1. számú táblázatban szereplő egyik nemzetközi sportrendezvény ellen sem követtek el terrortámadást, ami értelemszerűen bármelyik eseménynek is jelentősen megnövelte volna a nézettségét. Mégis, a világ érdeklődésére a két esemény nem egyformán tart számot. A 2012-es londoni olimpia egyébként meghaladta a pekingi nézettségét, és elérte a 3,64 milliárd embert,¹⁶ vagyis a világ többsége látta az olimpiának legalább egy részét. Ezzel szemben

¹⁵ Richards, Anthony: Terrorism, the Olympics and Sports. In: Terrorism and the Olympics: Major event security and lessons for the future. (Anthony Richards, Peter Fussey és Andrew Silke). New York, NY, Routledge, 2011. 6, 23. o.

¹⁶ Statista: Olympic Summer Games total global TV audience in 2008 and 2012 (in billions). <http://www.statista.com/statistics/280502/total-number-of-tv-viewers-of-olympic-summer-games-worldwide/> (letöltés időpontja: 2016. 06 13.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

a legutolsó EB-t,¹⁷ mintegy 1.9 milliárdan látták legalább részeiben.¹⁸

Azonban ezek a statisztikák nem adják vissza tökéletesen azt a helyzetet, hogy egy *megettörtént* terrortámadás után hogyan alakulnának a nézettségi adatok, illetve azt, hogy annak milyen pszichológiai hatása lenne. Ha például a franciaországi sporteseményt a világ Európán kívüli része kevesebb figyelemmel is kíséri magáért a futballélményért, egy sikeres terrortámadás máris ugrásszerűen megnövelné az esemény médiajelenlétét. A maximális hatást akkor tudnák kiváltani, ha egy élőben közvetített eseményt tudnának megtámadni, azonban ez a biztonsági intézkedések hatására nem egyszerű feladat – feltéve, hogy valóban komolyan vett és hatásos biztonsági intézkedéseket vezettek be az élő közvetítéseket adó objektumokban. A két esemény eltérő presztízse és az ebből fakadó nézettségi adataik alapján azonban arra következtethetünk, hogy a minél nagyobb médiafigyelmet elérni

¹⁷ Ukrajna-Lengyelország.

¹⁸ Columbus Media International: Euro 2012 TV audience results in 14 countries.
http://www.novaexpressao.pt/userfiles/file/Columbus%20Media%20International_Uefa%20Euro%202012.pdf (letöltés időpontja: 2016. 06 14.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

kívánó támadók a riói olimpiát nagyobb valószínűséggel veszik célba, mint a franciaországi labdarúgó EB-t.

Kockázat

A támadást kitervelő vezetők mérlegelik a lehetségesen elérhető maximális hatást, és a kudarc kockázatát. A kudarc definíciója természetesen csoportról csoportra változik, mint ahogy fentebb is említettem, nem ugyanaz egy nemzeti felszabadító mozgalomnak, mint egy iszlamista, dzsihádot folytató csoportnak. Míg az egyik számára a hatás maximalizáláshoz elsősorban nem sok halott, hanem sok figyelő szempár szükséges,¹⁹ esetleg a célpont is inkább az ellenség számára gazdasági hátrányokat okozó infrastruktúra-rombolás lehet, addig a másik a minél több áldozattal járó, minél elborzasztóbb és kegyetlenebb tömegmészárlásban érdekelt. A kétféle fenyegetettség ellen más-más stratégiával kell védekezni is. A jelenlegi fenyegetettség azonban, mint azt korábban elemeztem, túlnyomórészt a dzsihádot folytató iszlamista csoportok tevékenységéből fakad, számukra pedig a legfőbb kudarc-kritérium az, hogy ha a

¹⁹ Jenkins, Brian: Terrorists want a lot of people watching, not a lot of people dead. <http://www.lib.uci.edu/sites/questforpeace/index.php?page=jenkins> (letöltés időpontja: 2016. 06. 14.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

viszonylag sok erőforrást, szervezést, és a lebukás kockázatának hosszantartó vállalását igénylő merényletben kevés áldozat veszti életét.

Ezt a kudarc-kritériumot igyekeznek megcélozni a legveszélyeztetettebb célpontok megerősítésére, *keményítésére* irányuló terror-elhárító stratégiák. Ezeknek azonban van egy viszonylag tipikusnak mondható mellékhatása, az áthelyeződés jelensége, melynek során a megerősített célpontokról a fenyegetettség áttevődik más, olyan célpontokra, amelyek nem lettek megerősítve, vagy akár korábban a biztonsági szervek elemzése nem értékelték fenyegetettnak. Ezáltal kiszélesedhet a puha célpontok köre, és a már ismert puha célpontok fenyegetettsége is megnövekszik. Miközben a sportlétesítményeket sikerülhet mega-védettségű erődökké átalakítani, a sportolók, vagy a sportélet szélesebben értelmezett területe számításba jöhet alternatív puha célpontként.²⁰ Ugyanilyen módon, ha egy bizonyos fajta támadás elleni rendszabályokat foganatosítunk, akkor *másfajta* támadások elkövetésének valószínűségét növelhetjük. Az áthelyeződés elkerülése érdekében többféle esemény egyidejű elhárítására,

²⁰ Richards: i.m. 21. o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

vagy a következmények mitigálására alkalmas rendszabályokat kell fogantatosítani, mint például speciális reagálóerők létrehozása. Azonban ezek sem fogják tudni minden esetben megakadályozni a puha célpontok elleni támadásokat, amelyeknek elsődleges célpontjai a szurkolói zónák, a szurkolók nagyobb csoportjai által gyakran látogatott vendéglátóhelyek, a tömegközlekedés és bevásárlóközpontok lehetnek. Tegyük hozzá, hogy bármely, a rendezvény ideje alatt elkövetett, tömeges áldozattal járó támadás automatikusan a rendezvény elleni támadásként funkcionálna. Ezért a puha célpontok veszélyeztetettsége még magasabb.

Azt feltételezhetjük, hogy a nyilvánvaló terrorfenyegetettség hatására a francia biztonsági erők rendkívüli módon meg fogják erősíteni az objektumokat és az érzékeny pontokat, azonban az Anglia-Oroszország mérkőzés elképesztő biztonsági hibái és az azt követő városi káosz legalábbis kételkedésre adhat okot. Aki nézte a meccset, vagy a későbbi híradásokat,²¹ az tudhatja, hogy igen komoly pirotechnikai eszközöket használtak a szurkolók, amiket semmiféleképpen nem vihettek volna be a meccsre.

²¹ Magyar Nemzet Online: Alig motoznak és a jegyet sem nézik a stadionnál. http://mno.hu/foci_eb/alig-motoznak-es-a-jegyet-sem-nezik-a-stadionnal-1346911 (letöltés időpontja: 2016. 06. 13.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Innentől kezdve nem lepődhetünk meg azon sem, ha másféle robbanóeszközök kerülnek a stadionokba, amelyek ráadásul a legfontosabb védett objektumok, és a szurkolói zónákról még szót sem ejtettünk – ahol egyébként szintén akadálytalanul késelik egymást a szurkolók.²² És mindehhez nem kellett dzsihadista veteránok hónapokig tartó összeesküvése, elég volt néhány diadaltól – és vodkától– megittasult orosz.

A racionális számítás alapján mégis azt feltételezhetjük, hogy az érvényben lévő rendkívüli állapot, a tavaly novemberi párizsi és az idén márciusi brüsszeli dzsihad-támadás okozta megnövelt készenléti szint, és az egyébként világszínvonalat képviselő francia titkosszolgálatok az EB esetében nagyobb akadályt és kockázatot jelentenek a potenciális támadók elemzésében, mint az olimpia elleni támadás. A racionális számítás azonban megkérdőjeleződik olyan esetekben, amikor egy, a hatóságok által jól ismert, büntetett előéletű dzsihadista követ el merényletet egy rendőrparancsnok ellen. Mindez a legbeszédesebben

²² Index.hu: Két szurkolót megkéseltek szerda este a lyoni szurkolói zónában
http://index.hu/sport/futball/2016/eb/2016/06/16/keseles_a_lyoni_szurkoloi_zona_ban/ (letöltés időpontja: 2016. 06. 16.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

mutatja meg a francia titkosszolgálatok túlterheltséget a sportrendezvény biztosításának időszakában.

A támadás jellegéről azt feltételezhetjük, hogy a magányos elkövetők által végrehajtott, kisebb volumenű támadások esélye a legmagasabb, mivel ez a taktika a legnehezebben felderíthető, bár az is igaz, hogy ez a támadók szempontjából a legkockázatosabb is. Az elkövetők felkészültsége, ötletessége széles spektrumon változhat, és az áldozatok száma ennek arányában lehet nulla, vagy egy viszonylag alacsonyabb mennyiség, legalábbis annál alacsonyabbra lehet számítani, mint egy olyan támadás esetében, amit egy, vagy akár több sejt részletesen kitervelt. A jól megtervezett támadásoknál nagyobb a lebukás veszélye, viszont magasabb a megtérülés, ha a támadás sikerül. Tekintve a már érvényben levő rendkívüli állapotot és a biztonsági szolgálatok fokozott készenlétét, az ilyen támadások esélye alacsonyabb, mint a magányos farkas akcióké, és ezt sajnos már a franciaországi „mellékelt ábra” is mutatja.

Brazília esetében a széleskörű kapcsolatrendszer, a méretes támogatói bázis hiánya – amire a következő fejezetben is kitérek – szintén arra enged következtetni, hogy magányos elkövetők által elkövetett kisebb méretű támadásokra kell főleg számítani, amelyeket nem megerősített célpontok ellen tervezhetnek meg,

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

akár röviddel a végrehajtás előtt. Brazíliában a belpolitikai instabilitás hatását nehéz megbecsülni a biztonsági szolgálatok teljesítményére, de pozitív hatásként semmiképpen sem értelmezhető. Ezért összességében a vállalt kockázat mértéke alapján az olimpia elleni támadás valószínűbbnek tekinthető.

Tömegbázis

Ebből a szempontból mutatkozik a legnagyobb eltérés a két rendezvényre vonatkozó fenyegetettségi szint között, mondhatni itt válik el az ocsú a búzától. A brazil titkosszolgálati vezető kijelentését, miszerint növekszik az Iszlám Állam támogatóinak száma az országban, nem szabad lebecsülni, azonban a két ország helyzete nem is igazán említhető egy lapon. Most ne számítsuk azt a mintegy másfél millió, teljesen ellenőrizetlenül Európába beáramlott hadviselő korú férfit, akik olyan területekről származnak, amelyek ellen Franciaország konkrét háborút visel, és akiknek nemhogy a szándékaikról és esetleges dzsihádisták kapcsolataikról nem tudunk semmit, hanem arról sem, hogy hogy hívják őket, és éppen hol tartózkodnak. De rajtuk kívül is van Franciaországban egy közel 8 százalékot kitevő, rendkívül problematikus muszlim kisebbség, akik bizony kiváló hátországot jelentenek a dzsihádisták támadások megtervezéséhez és megszervezéséhez. Például nem csak a mostanában nagyon

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

népszerűnek mondható, legfrissebb dzsihádistá brand, az ISIS, hanem az észak-afrikai Al-Kaida alszervezet, az AQIM²³ is törekedhet arra, hogy kihasználva a földrajzi közelséget és a kapcsolati hálókat, és támadásokat tervezzen Európában. A Hollandiában élő marokkóiak, vagy a Franciaországban élő algériaiak kiváló fedést tudnak nyújtani akár az ISIS, akár az Al-Kaida, akár más dzsihádistá szervezet ügynökeinek, harcosainak.²⁴

Akkora tömeget tesz ki ez a kisebbség, hogy abban a potenciális dzsihádistá szimpatizánsok, vagy ilyen kapcsolatokkal rendelkező személyek száma a hatóságok számára már kezelhetetlen.²⁵ Társadalmi integrációjuk kudarcos, és komoly létszámmal vesznek részt a közel-keleti dzsihádban, visszatérő harcosaik pedig már bizonyítottak. Az ő támogatói bázisuk, a muszlim gettók, vagy no-go zónák elkülönülten, párhuzamos világban élő lakói arról is bizonyosságot tettek, hogy képesek hősként tisztelni és a hatóságokkal szemben is saját lehetőségeikhez mérten megvédeni a több száz ártatlan embert

²³ Al-Qaeda in the Islamic Maghreb.

²⁴ Ashraf: i.m. 41. o.

²⁵ Besenyő János: Nem az ISIS találmánya – Terroristák a migránsok között. Felderítő Szemle. XIV/3. sz. 36. o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

halomra mészároló dzsihadista harcosokat. Ezért számukra a tömeges mészárlások nem jelentenek problémát, és támogatóikat sem tántorítják el, ellenkezőleg, még növelni is tudják tömegbázisukat, ha sikeres támadást hajtanak végre, amelynek rengeteg káfir esik áldozatul.²⁶ Ez az a tömegbázis, ahol jelentősen megnövekszik a magányos elkövetők által jelentett fenyegetettség is, amelynek profizmusa és sikeressége széles spektrumon mozoghat. Némelyik nem fogja tudni veszélyeztetni a sportrendezvényt, azonban időzítése miatt így is képes a médián keresztül jelentős hatás kifejtésére, mint például a néhai Jean-Baptiste Salvaing rendőrparancsnok és párja esete példázza.²⁷ Azonban semmi nem garantálja azt, hogy magányos dzsihadisták ne tudjanak irtózatos mészárlást végezni a szurkolók között például egy nagyméretű gépjárművel, vagy házilag barkácsolt robbanóeszközökkel, esetleg a kettő kombinációjával.

²⁶ InfóRádió.hu: A franciák szerint Belgium dzsihadista fészek. http://inforadio.hu/tudositoink/2016/03/23/a_franciak_szerint_belgium_dzsihadista_feszek-807580/?token=5181e9f7fc0b65de3ce7e8cd2eea15f1#! (letöltés időpontja: 2016. 06 13.)

²⁷ Labbé, Chine, és Carraud, Simon: French police couple killed in attack claimed by Islamic State. <http://www.reuters.com/article/us-france-crime-idUSKCN0YZZKA> (letöltés időpontja: 2016. 06 14.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Egyébként még a dzsihádistákra is vonatkozik az a szabály, hogy csakis olyan támadást hajthatnak végre, amelyet a támogatói bázisuk képes megérteni, elfogadni, és támogatni. Ayman al-Zawahiri véleménye szerint a mudzsahidoknak el kell kerülni minden olyan akciót, amelyet a támogatók nem értenek és nem támogatnak. Felismeri, hogy ebben a háborúban a harc legalább felét a médiában kell megvívni, ahol a verseny a támogatók szívéért és eszéért zajlik.²⁸ Ebből azt a következtetést is leszűrhetjük, hogy ők tudatosan választják a lehető legvéresebb taktikát, hiszen támogatói bázisuk is ezt várja el tőlük.

Ezzel szemben a nem dzsihádista háttérű militáns csoportok, akik célba vehetnek nemzetközi sporteseményeket, a céljaikat valamiféle nemzeti szeparatista vagy függetlenségi harc keretein belül definiálják, amelyhez szükségük van nemzetközi és otthoni támogatásra is, amelyet súlyosan veszélyeztetne egy tömeges méészárlás. Mint arra az ideológiai részben már kitértem, sem Brazíliában, sem Franciaországban nem tekinthető magasnak a nemzeti felszabadító mozgalmak, vagy politikai radikálisok sportrendezvények elleni merényleteiből következő veszélyeztetettségi szint.

²⁸ Silke: i.m. 56. o.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Brazíliában hivatalosan mintegy 35 ezer muszlim él a 2010-es népszámlálás alapján, azonban becslések szerint mintegy másfél millió lehet a számuk. Ez a lakosságnak mintegy 0,75 százaléka.²⁹ A brazíliai muszlimok többsége egykori rabszolgák, illetve a 20. században érkezett szíriai és libanoni bevándorlók leszármazottja. Az utóbbi időkben növekszik a konvertált brazilok aránya, azonban összlétszámuk még a legnagyobb becslés alapján sem éri el a kétmilliót, ami a lakosság 1%-a alatt marad. Az 1. és a 2. ábrán láthatjuk a világ jelenlegi terrorfenyegetettségét, a brit külügyminisztérium elemzése alapján, valamint a PEW kimutatását az Európában élő muszlimok arányáról. Ha a két térkép között némi korrelációt fedez fel az olvasó, az nem a véletlen műve. Rendkívüli jelentőséggel bír az aszimmetrikus hadviselést folytató dzsihádisták számára a biztos háttérország, a támogató közösség, a megbízható „hearts and minds”. Ez elképzelhetetlen megfelelő létszámú muszlim közösség nélkül. Ez az az „emberi terepszakasz”,³⁰ amely a rendkívül népszerű, ám ugyanennyire

²⁹IBGE: Censo Demográfico e Contagem da População. <http://www.sidra.ibge.gov.br/bda/tabela/protabl.asp?c=2094&z=cd&o=13&i=P> (letöltés időpontja: 2016. 06 13.)

³⁰ Human terrain.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

sikertelen COIN³¹ stratégia sarokkövét és fókuszpontját jelenti. Ennek az emberi terepszakasznak az importálása történik jelenleg Európába, vagyis a megfelelő feltételek megteremtése a későbbi műveletekhez, egyfajta „shaping operation”-ként. Arra kell felkészülni, hogy a 21. század felkelés-ellenes³² műveleteit nem elsősorban expedíciós körülmények között fogják vívni, hanem a hátszágban.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy minden muszlim támogatja a dzsihádisták iszlámistákat, azonban a matematikai törvényszerűségek alapján, nagyobb tömegeből a szimpatizánsok is többen lesznek. Csak egy kiragadott példa a helyzet illusztrálására: a francia muszlim fiatalok 42%-a támogatja az öngyilkos merényletek elkövetését.³³ Ez a körülmény bőségesen elegendő ahhoz, hogy az igazán elszánt, a merényleteket végrehajtó „törpe kisebbség” biztonságosan felkészülhessen, szervezkedhessen, megoldhassa a pihentetést, logisztikai ellátást. Ez a tömegbázis egyelőre hiányzik Brazíliában, ezért,

³¹ Counterinsurgency.

³² COIN.

³³ PEW Research Center: 2007. Muslim Americans: Middle Class and Mostly Mainstream.
<https://web.archive.org/web/20150429155650/http://www.pewresearch.org/files/old-assets/pdf/muslim-americans.pdf#page=60> (letöltés időpontja: 2016. 06 14.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

bár a támadás lehetőségét kizárni nem lehet, az esélye sokkal kisebb, mint Franciaországban.

Konklúziók

A két nemzetközi sportrendezvényre vonatkozó fenyegetettséget négy szempont alapján elemeztem, az ideológia és a publicitás szempontja arra mutat rá, hogy kinek állhat szándékában ezeket a rendezvényeket megtámadni, a kockázat és a tömegbázis pedig arra a kérdésre próbál választ adni, hogy kinek és milyen fajta támadásra lehet képessége.

Az ideológiai fenyegetettség a két rendezvény esetében közel azonos. Minimálisnak tekinthetjük a nemzeti felszabadító mozgalmak támadási szándékát, ennél valamivel magasabb a radikális politikai ideológiák követői által elkövetett támadások esélye, mint például a radikális környezetvédők, szélsőbaloldali, esetleg szélsőjobboldali csoportok által elkövetett erőszak – erre utaló jel már volt, az Ukrajnában elfogott francia állampolgárságú személy a médiahíradások szerint több támadást is tervezett, és az indítékeként a kormány általa hibásnak tartott

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

bevándorláspolitikáját jelölte meg.³⁴ Az olimpia valamivel „zsírosabb” célpontnak számíthat, azonban Franciaország szimbolikus jelentősége nagyobb, mivel a jelenleg globális status quo és a nemzetállamokon alapuló szekuláris világrend egyik kulcsfontosságú forrásának, kiindulópontjának számít. Ez a szimbolika döntőbb szempont lehet, különösen az aktuálpolitikai helyzetre, melyben Európa a dzsihádisták célkeresztjének kellős közepében van.

A publicitás tekintetében ésszerűbbnek tűnik az olimpia elleni támadás végrehajtása, mivel ez az egész világon, és nagyobb közönség körében fejtene ki propaganda- és pszichológiai hatást, azonban az EB-re irányuló figyelem is feltehetően megugrana abban az esetben, ha sikeres terrortámadás érné. Ebből a szempontból, az olimpia fenyegetettsége valamivel magasabbnak tűnik.

A kockázat csak amiatt lehet valamivel nagyobb Franciaországban, hogy ott már érvényben van a rendkívüli állapot. Ezt a képet árnyalja a labdarúgó EB-n idáig tapasztalható

³⁴ 24.hu: Mecseteket és zsinagógákat támadt volna az Ukrajnában elfogott francia <http://24.hu/kulfold/2016/06/06/mecseteket-es-zsinagogakat-tamadt-volna-az-ukrajnaban-elfogott-francia/> (letöltés időpontja: 2016. 06 15.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

bizonytalanság. Az utcákon elszabadul a káosz, a szurkolók szűrő-vágó-, pirotechnikai eszközöket visznek be a stadionokba, majd a lelátókon akadálytalanul egymásnak esnek. Mindeközben egy jól ismert dzsihadista otthonában öl meg egy rendőrtisztet és párját. Ha eddig kockázatosnak ítélték is meg a potenciális támadók a franciaországi műveleteket, az ilyen jelzések akár egy rövidebb tervezést igénylő támadásra is motiválhatják őket, látva a biztonsági hiányosságokat. A két rendezvény fenyegetettsége a támadók által vállalt kockázat alapján közel azonos, és valószínűleg a rendezők védekezési stratégiái is hasonlóak. Ezért mindkét esetben a legnagyobb veszélyt nem a megerősített sportlétesítmények elleni nagyszabású támadások jelentik, hanem a biztonsági intézkedések által meg nem erősített, a legszorosabb védelmi ernyőn kívül eső célpontok elleni támadások.

A legnagyobb különbség a képességek tekintetében a tömegbázis terén mutatkozik. Ez pedig kulcsfontosságú, és véleményem szerint ez a két rendezvény fenyegetettsége között egyértelmű különbséget eredményez, az EB „javára”. Ez a tömegbázis ugyanúgy megnöveli a konspiratív módon, egy vagy több sejt által tervezett támadások esélyét, valamint a magányos, otthon „radikalizálódott” elkövetők által végrehajtott, elszigetelt,

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

és kisebb volumenű támadások esélyét is. Erre a magnanville-i támadó már utalt is, hiszen kijelentette, hogy temetővé változtatják az EB-t,³⁵ és néhány nap után mind a francia, mind a belga hatóságok azt közölték, hogy további támadásokra lehet számítani, illetve az Iszlám Állam további harcosokat küldött Európába. A francia miniszterelnök jelentett be a televízióban, hogy ártatlanok fognak meghalni, és a rendőrök ne nagyon viseljenek egyenruhát, ha nem muszáj.³⁶ Ez viszonylag komoly fenyegetettségi szintet tükröz. Manuel Valls ugyan arról beszélt, hogy mintegy húsz évig kell még ilyen dolgokra számítani, azt azonban nem fejtette ki bővebben, hogy mi is fog változni húsz év múlva, azon kívül, hogy ő már feltehetőleg nem lesz aktív politikus. Ha szerencséje van, akkor még talán életben lehet húsz év múlva, hacsak nem tartozik majd azok közé az ártatlanok közé, akiknek el kell pusztulniuk.

³⁵ Hirado.hu: „Temetővé változtatjuk Franciaországot”: Élőben közvetített a párizsi késelő. <http://www.hirado.hu/2016/06/14/temetove-valtoztatjuk-franciaorszagot-eloben-kozvetített-a-parizsi-keselo/#> (letöltés időpontja: 2016. 06. 16.)

³⁶ Magyar Hírlap: Manuel Valls: Nehéz kimondani, de más ártatlanok is meghalnak. http://magyarhirlap.hu/cikk/58386/Manuel_Valls_Nehéz_kimondani_de_mas_artatlanok_is_meg_fognak_halni (letöltés időpontja: 2016. 06. 15.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy mindenféleképpen be is következik egy támadás az EB ellen, Brazíliában pedig karba tett kézzel ülhetnének a hatóságok. Ez pusztán az esélyek latolgatása. Nem zárható ki, hogy a francia szolgálatok az összes tervezett támadást meg tudják előzni, illetve az sem, hogy egy magányos farkas nagyobb mennyiségű áldozatot tud szedni kerti szerszámokkal Rióban, mint ahány az EB alatt veszti életét. Azonban ne felejtjük, egy támadás máris történt az EB alatt, egy francia rendőrtiszt és párja már az iszlám dzsihád áldozataivá váltak.

A „magányos farkasokkal” kapcsolatban egyébként véleményem szerint az egyik legfélrevezetőbb dolog az, hogy amikor nem találnak szervezeti kapcsolatot,³⁷ egy, a nyugati világban dzsihád-támadást elkövető személy és az Iszlám Állam³⁸ között, akkor úgy tesznek, mintha valóban nem is lenne összefüggés a két dolog között, és egy elszigetelt jelenségként értékelik a magányos farkast, a médiában pedig úgy közlik, hogy „nem találtak kapcsolatot semmilyen radikális iszlamista szervezettel”, „nem állt a szolgálatok megfigyelése alatt”, stb. A dzsihádöt nem

³⁷ Például rendszeres kommunikáció, kiképzés, pénzügyi támogatás, stb.

³⁸ Vagy bármely más néven futó, ugyanazért a vízióért küzdő szervezet.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

csak a szervezett sejtek³⁹ vívják, hanem az éterben, a mecsetekben, imaházakban, magánbeszélgetéseken keresztül terjedő ideológiát befogadó, azt magukénak érző hithű muszlimok is, és egyértelműen ki kellene mondani, hogy ez bőven elegendő kapocs ahhoz, hogy ne tegyünk különbséget a két dolog között. A sejtet is ugyanaz az ideológia mozgatja, tartja össze, és vezeti harcba, mint a magányos elkövetőt, maximum annyi a különbség, hogy az egyiknek jobb lehetőségei és kapcsolatrendszere, esetleg motivációja volt ahhoz, hogy a közel-keleti hadjáratban részt vegyen. Ez a szervezet nem egy hierarchia, hanem egy hálózat, ami fölött egy mindent beterítő ideológia lebeg, és az alatta elhelyezkedő elemek egymástól függetlenek, ad hoc módon, adódó alkalomkor aktivizálódhatnak a dzsihád-támadás végrehajtására.

Ezért az ellenség súlypontja⁴⁰ nem az egyes sejtek, nem a támogatói bázis,⁴¹ nem a vezetők, nem Abu Bakr kalifa, vagy bármelyik alvezére, nem a raqqai stratégiák, nem a Törökországba csempészett olaj, nem az elrabolt műkincsek, nem az embercsempész hálózatok, hanem az ideológia,

³⁹ Az élcsapatok, az elit.

⁴⁰ Center of gravity.

⁴¹ Bár ez is nagyon fontos.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

amelynek alapját az iszlám doktrína adja. Amíg nem találjuk meg annak hatékony módszerét, hogy ezt az ideológiát hogyan szelídítsük meg, hogy gátoljuk meg a terjedését, addig folyamatosan a sportrendezvényeink megerősítésével, polgáraink biztonságával, életformánk megvédésével, halottaink meggyászolásával leszünk elfoglalva.

Mellékletek

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

1. táblázat⁴²

<i>Event</i>	<i>Viewers</i>
Beijing Olympics Opening Ceremony	984 million*
Beijing Olympics Closing Ceremony	778 million
Euro 2008 Final (Germany vs Spain)	287 million
Champions League Final (Manchester United vs Chelsea)	208 million
Super Bowl (New York Giants vs New England Patriots)	152 million

Source: Harris, 2009.

Note

*Some estimates place this figure closer to 1.2 billion.

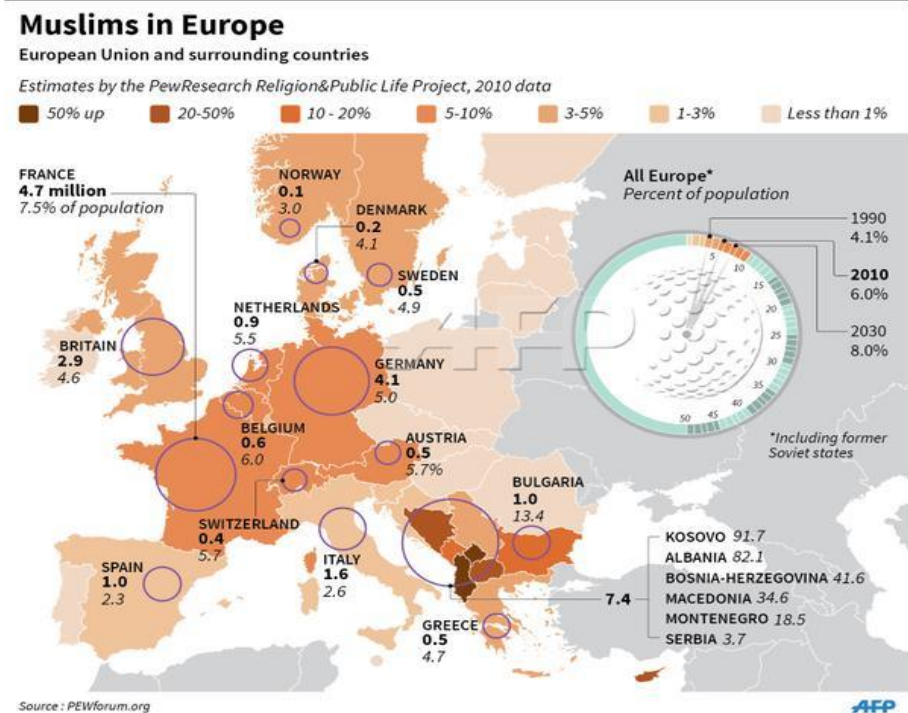
⁴² Silke: i.m. 59

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

1. ábra⁴³

⁴³ Mitchell, Laura: How dangerous is YOUR holiday? 10 safe travel destinations for Brits <http://www.dailystar.co.uk/travel-news-cheap-uk-holidays-luxury-breaks-more-daily-star/480112/Safe-places-to-travel-go-on-holiday-ISIS-terror-threat> (letöltés időpontja: 2016. 06 14.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

2. ábra⁴⁴

⁴⁴ One Europe: Infographic: Muslims in Europe. <http://one-europe.info/eurographics/muslims-in-europe> (letöltés időpontja: 2016. 06 14.)